

Rubió i Tudurí a tr

El 6 de setembre Ferran Rubió i Tudurí rep la medalla de l'Ajuntament de Barcelona a títol pòstum. L'empresari i mecenes va morir el passat 26 de maig a Montgofre, Menorca, on gràcies a la Fundació Rubió i Tudurí-Andròmaco hem pogut refer la seua vida a través del seu entorn.

Montgofre comença amb una tanca que sembla improvisada amb unes rames, però que en realitat és la manera més pròpia de confeccionar-les. Al gust dels menorquins més compromesos amb l'hàbitat, sobre aquest particular el paisatge discrepa del ferro i de la perfecció. Darrere d'aquest esquelet vegetal hi ha una extensió imprecisa d'hectàrees delimitades amb un cinturó de pedra seca. Un cartell adverteix que la propietat és privada. Tampoc es pot caçar en l'interior. Ací començava l'úter terrestre de Ferran Rubió i Tudurí. S'estén entre la incisió del port d'Addaia i el cap de Favàritx, i es concreta en una península en forma de llagosta amb un sola pinça, la d'estribord, que s'orienta a mestrals.

La millor manera d'arribar des de Maó és seguir la carretera que transcorre sobre el primer tram del camí d'en Kane (la *Kane's Road* dels anglesos, en memòria del governador Sir Richard Kane, que va fer construir aquesta via entre Maó i Ciutadella) en direcció a Fornells i desviar-se a Capifort. Ací governa la tramuntana sense oposició. La tralla del golf de Lleó assota el llim septentrional de Menorca i la tímida massa arbòria pentina cap al sud. Hi ha unes vaques tonificades pel nord dur dels hiverns, que ara en estiu tenen els mugrons irritats pel xaloc, com una turista escandinava. Pasturen entre els ocres i roigs del terreny i la displicència solar, a manera de comitè de recepció. Aquest és un territori hospitalari amb les espècies, de preferència per a les aus migratòries, que troben confort en les salines i entre la vegetació que prospera atrinxerada de la tramuntana.

La casa ocupa una elevació estratègica i mira cap al sud per raons òbvies. Hi ha més edificis adosats a la vivenda principal, units a través d'un pont d'intenció catedralícia, com és el cas de la Torre del Senyor, o dispersos, formant un nucli de civilització que absorbeix una superfície notable.

—Alguna gent diu si és un poble —fa Lisa, la madona—. En l'època d'esplendor, hi havia

dotze persones al servei de la casa i la propietat. Ara només hi queden la madona Lisa i l'amo Nito.

El camí aborda el predi per la part posterior, la dels serveis i els annexos, i a través d'un carrer que passa sota el pont que agrega la torre a l'edifici, s'accedeix a la vivenda principal. No només les parets estan emblanquinades: també el sòl. És el blanc total, com potser el doctor Rubió també havia vist sobre el granissat de roca grega en les seues travessies pel Mediterrani. La calç repel·leix el sol i la resplendor enlluerna el visitant com si ingressara en una vall psíquica. Hi ha una porxada amb hamaques i una esplanada imperativa amb un canó que també apunta cap al sud, per on destaca l'elevació del Toro, la màxima altura menorquina. La façana conté una porta arquejada, de mig punt, amb els arrancs tan baixos que intentar diferenciar-la de mitja circumferència seria complicar-se la vida. Damunt hi ha un rellotge solar recent, del 1990, i en un extrem, adscrit, un forn, que ha quedat reduït a decoració. La teulada és àrab sobre aiguavés suau, i una discreta creu corona el punt més àlgid. Les finestres són de guillotina, protegides amb porticons verds, dins la més estricta ortodòxia insular.

La façana no ha canviat. Té el mateix dibuix que quan Rubió va adquirir el "lloc", que és la manera com designen ací les porcions de terreny provistes de bosc i marina. En aquell moment, els baixos formaven una L i els ocupaven les vaques per complet. Dalt vivien els propietaris, i la infraestructura domèstica consistia en unes palanganes i un excusat connectat a la quadra dels animals. La comoditat era rupestre. Totes les ampliacions i reformes posteriors les va dirigir ell personalment, ajudat pel polifacètic germà Nicolau Maria, la figura més pública de la família, que ha passat a la posteritat com a arquitecte, dissenyador de jardins, urbanista i escriptor.

Addició a Menorca. Ferran Rubió havia conegut el lloc de jove. Els avis eren propie-

ivés de Montgofre

RAFA GIL

Dalt, el límit de l'úter terrestre de Rubió. Baix, Ferran Rubió amb una de les estàtues que ha erigit als menorquins il·lustres arreu del món.

taris des Capell de Ferro, un predi veí situat més al sud, on passava els estius en companyia de la seua mare, Maria Tudurí Monjo, i la remor de les lletanies de la tia Isabel, dona de fonderes conviccions religioses que era coneguda amb el sobrenom de "sa beata motoritzada" per anar a missa sempre en cotxe. El va comprar el 1930 per 200.000 pessetes (fa uns anys li donaven 1.500 milions per ell), amb els primers diners que li va reportar l'empresa farmacèutica, i amb aquesta operació entronitzava de fet en l'illa.

—Mamà, jo sóc fet a Menorca?

—Malcriat, aquestes coses no es demanen!

La qüestió era transcendental per a Rubió, que davant la decepció que li produïa no haver nascut a l'illa, guardava l'esperança d'haver-hi estat concebut. I en honor a la veritat, entre la pregunta i la resposta s'ha d'intercalar un esclafit molt acústic, produït per la mà de la mare i la galta del fill. Rubió havia nascut a Barcelona el 18 d'octubre del 1900 al carrer d'Aragó, tocant a Balmes, i la seua addicció a Menorca no era una casualitat. Les circumstàncies l'havien desviat d'aquesta illa megalítica i edífica, on havien nascut tots els seus germans. El seu pare, Marià Rubió Bellver, era un militar de Reus que havia estat destinat a la Mola de Maó, la part més genital de l'illa, i en hores de passeig s'havia enamorat de Maria Tudurí, amb qui es va casar en ser ascendit a capità. A finals del segle passat havia abandonat l'exèrcit amb el grau de general d'enginyers per a posar en marxa a Barcelona la urbanització del Tibidabo, a requeriment de Salvador Andreu Grau, fundador dels laboratoris del Doctor Andreu i de la Companyia Anònima Tibidabo.

Montgofre era la recuperació del vincle interromput pel Tibidabo. Hi ha algunes partícules en l'atmosfera que ho corroboren. La calç també impera dins d'una manera sumària, a excepció del paviment, que és de rajol roig. Una cisterna refresca l'entrada només amb la seua presència, i aquesta sensació agradable es reforça amb una entretinguda taula de mobila i taulells, a sota de la qual hi ha el cep d'una àncora romana. Damunt hi ha un trombó de pistons i intestins lluents, que dona una idea de l'estat de salut de què va disposar el doctor Rubió durant els seus 94 anys de vida. Un trabuc, unes pistoles remotes, un bergantí de quatre pals, un esbós en bronze de l'estàtua de Pilar Alonso, la cupletista menorquina, i alguns llibres, entre els quals, un diccionari

RAFA GIL

La casa ocupa una elevació estratègica i mira cap al sud protegint-se de la tramuntana. És el blanc total.

català. Aquest altar és el compendi de les inclinacions de Rubió i Tudurí. Les armes remetent a la cacera i la nau a la passió pel mar. Els altres objectes podrien encarnar l'admiració per la cultura, la recuperació de les personalitats de l'illa i la llengua pròpia, a les quals va destinar esforços i efectius en els darrers anys de vida, a través de la fundació del seu nom, instaurada l'any 87 com a resultat d'aquesta reflexió: "Ja me n'adono que estic vivint més anys del compte. Ja estic amortitzat i he de tornar gran part dels doblers que he guanyat".

Naturalesa morta. Al costat de la cisterna, a mà esquerra, hi ha la sala dels *Colmillos*, nom que donen les molars de paquiderm que la presideixen com un parèntesi, en l'interior del qual s'allotja un fúneral. Hi ha una gran veneració per la naturalesa, encara que siga difunta, com ho demostra el moble zoològic. Dues potes d'elefant fan de tauleta i una de rinoceront és el pedestal d'un cendrer. En un racó hi ha una cobra seca amb la llengua desafiant, posant en escena una violència de taxidermista d'una certa coreografia. Un envà separa aquesta sala de la de les Caragoles, que deu la denominació a una magnífica col·lecció de caragoles marines exposades sobre una taula. Rubió la va enriquir continuant la que havia iniciat la seua mare durant la joventut.

La part que queda al marge de la sala constitueix una semisala simètrica que, amb atreviment, podria designar-se com de les Imatges. Els mobles suporten una sobrecàrrega de fotografia i un ponderat ou d'estruç. Les fotografies resumeixen una de les activitats que més li agradava: l'entregent, l'esdeveniment social. "El jaleo", per formular-ho a la manera de Rubió. Hi ha instantànies amb Jordi Pujol. Amb Pasqual Maragall. Amb Joan de Borbó. Joan Manuel Serrat, Carles Barral.

RAFA GIL

RAFA GIL

RICARD CUGAT

Cardenals, papes. El general Franco, amb un dels seus agostats governs, on Sánchez Bella, que era molt amic de Rubió, sembla haver assimilat totes les frigories de la mirada del general. L'abat Escarré i Alvareda. Francesc Macià i Ventura Gassol...

A través d'uns pocs escalons es baixa a la sala de Joc.

—El senyor era molt del dòmino —precisa la madona—. També jugava a cartes. I a les dames xineses.

Hi ha un retrat de Ferran Rubió i Tudurí amb l'escopeta i uns perdiguers posant tota la seua perícia en l'actitud de submissió. Al costat, Mercè Rubió, la filla i presidenta de la fundació, i els dos germans, pintats per Pruna. Si en algun lloc es pot estudiar la pintura de Pere Pruna, és sens dubte a Montgofre. Pruna va nàixer i morir a Barcelona (1904-1970), i es va traslladar a París el 1921, on va ser introduït i ajudat per Picasso. Va ser un pintor de dibuix estilitzat, com ho demostren els llenços que pengen en aquestes sales, de tendència neoclassicitzant, i va realitzar la pintura mural del Monestir de Montserrat. "Pruna era un pintor que necessitava refugis", amplia Mercè Rubió, que acaba de pujar de la platja. "I aquesta casa va ser un dels seus refugis. Havia tingut una vida marcada per les desgràcies. De tant en tant anava a Montserrat i de tant en tant venia aquí".

Als aparadors hi ha fotografies de la reina Victòria Eugènia i Alfons XIII amb el senyor Rubió i Bellver al Tibidabo, durant la inauguració de les instal·lacions. Per les parets hi ha alguns cranis d'impala i antflop i un cap de rinoceront d'Angola. I arran de sòl, àmfores i gerres rescatades dels seus corresponents naufragis. Aquesta sala és àmplia, acollidora. Fa l'efecte que s'usava. Les anteriors segurament només feien de vitrina. D'ací s'accedeix al menjador petit, on només hi caben vuit perso-

A l'esquerra el pont de la Torre del Senyor. A la dreta Mercè Rubió, la filla i presidenta de la fundació.

nes. Hi ha algun llenç de Josep Mompou, el germà del compositor.

Un passadís porta al menjador gran, connectat a l'office dels cambrers. Presideix un aparador amb la vaixela de la mare, Maria Tudurí, conservada amb rigors de tresor. La filiació del moble és incontrovertible: anglo-menorquina. Austeritat i elegància són indel·ligables. Les cadires amb una reminiscència estil Reina Anna, amb respatler llis i seient ample i quadrat. Taula rectangular llisa, amb els angles roms. En vida de Rubió per la casa desfilaven moltes de les personalitats que visitaven l'illa. Els conferencians de l'Ateneu de Maó, sovint, es quedaven a sopar a Montgofre, on el servei complia amb guant blanc, sopera de plata i menús d'ídèntica pulcritud. Entre altres hostes, a banda dels que hi han

Aspecte parcial de la sala dels 'Colmillos'.

RAFA GIL

deixat document gràfic, s'hi compten Josep Laporte, Gutiérrez Mellado, Julio Anguita, Joan Granados i Josep Tarradellas. O Grace Kelly, Rainiero i les filles, que es movien amb el iot per un Mediterrani abolit on David Niven es bronzejava sense llevar-se l'americana.

Ecologista de dre-
ta. Per a trobar més llibres ens hem de retrotraure al rebedor. A mà dreta hi ha la biblioteca vella. L'ha feta vella la construcció d'una altra estança dedicada als llibres. Té essència de sagristia, i

RAFA GIL

l'or batut del llum ho subratlla. Hi ha unes caixes amb els llibres que formaven part del iot *Addaia*. Es tracta de les instruccions nàutiques, les cartes de navegació i algunes lectures per als viatges. La biblioteca té diversos punts de nutrició. La dels seus pares, els llibres adquirits a l'estranger durant l'etapa d'exili i els interminables viatges, i l'al·luvió, regalats pels propis autors o editores pròximes.

El gros dels llibres està pràcticament per descobrir, i la catalogació serà una de les tasques prioritàries que haurà d'afrontar la fundació. Aquest aspecte no escapa a la seua presidenta, Mercè Rubió, que és bibliotecària de la Fonoteca de Catalunya. Hi ressalten alguns volums del segle passat. Les publicacions de la fundació Bernat Metge ocupen un lloc eminent, com no desmereixen Plató, Horaci, Esquil, Iseu i Plutarco.

En un dels estants, tapant els lloms d'alguns volums, detona una fotografia del germans Nicolau Maria i Ferran a Senegal. Van uniformats convenientment per a caçar i amb una peça, acabada de cobrar als peus. Es tracta del primer viatge fet pel doctor Rubió. El germà, Nicolau Maria, el va portar a l'Àfrica a caçar per primera volta el 1922. Nicolau tenia 31 anys. Entre el fill major i el menut del general Rubió i Bellver existia una electricitat especial, a pesar dels nou anys de distància entre un i altre.

Havien començat a caçar conills quan vivien al Tibidabo. Se'l coneixien, fins a Sant Cugat, com la palma de la mà. I havien prosseguit l'activitat a Menorca, assistits per Perico de Lluçmaçanes, mestre de cans. En aquesta època, els conills es menjaven els horts que sobreviuen a la tramuntana i el salitre. Abans que la mixomatosi simplificara el problema, caçar era una obligació. No hi havia veda perquè no constituïa l'entreteniment horrible que

L'entrada. Un altar que compendia les inclinacions de Rubió.

La sala de joc. El cap d'un rinoceront la vigila.

practiquen alguns subsecretaris contemporanis. I també havien caçat a Montjuïc, que estava minat de conills. Marià Rubió i Bellver va presidir la Societat per l'Atracció de Forasters, una de les primeres societats per a promoure el turisme, vinculada a l'Exposició Universal del 1929. El paisatgista francès Jean Forestier va ser contractat per Cambó, que volia urbanitzar Montjuïc per a l'ocasió, i com que necessitava un ajudant, i Rubió i Bellver estava entre els organitzadors, va proposar el seu fill Nicolau Maria, que era director de Jardins Públics de Barcelona.

Als 50 anys de caçar junts, els dos germans es van reunir i se'n van anar, un amb 80 anys i l'altre amb 89, a Kenya. Van visitar tots els llocs de cacera sense disparar un sol títol i retre homenatge a totes les bèsties que havien caçat. Però el senyor Rubió, a pesar de les aparences era un ecologista, que no entenia que aquesta actitud fóra patrimoni de l'esquerra. Prova d'aquest compromís amb la naturalesa és que Rubió va viatjar a París el 1993 amb el president del Consell Insular, Joan Huguet, per entrevistar-se amb Federico Mayor Zaragoza, el president de la UNESCO, amb la finalitat que Menorca fóra declarada reserva de la biosfera. Petició que s'ha consumat recentment.

—Sempre va caçar amb maneres molt nobles —testifica Mercè Rubió—. I amb aquest esperit va caçar a l'Àfrica, a l'Índia, on li agradava anar sobre el cap d'un elefant, o a Mèxic.

La biblioteca nova es troba fora de la nau de la casa, junt amb unes dependències adossades que fan funció de dormitori per als invitats. Du el nom de Mercè Rubió. Té un aire recent i la fusta dels prestatges encara és tendra. Combina la mobla i el pi. I la humitat es fa notar. En general la casa és humida. Enfront, hi ha la capella, on cada diumenge

RAFA GIL

venia un capellà de Ciutadella, que després d'oficiar dinava amb el senyor. La capella custodia uns enèrgics frescos de Pruna. El fons és verd i a l'absid hi ha la Mare de Déu del Toro, que és la patrona de Menorca, i Sant Rafael, que és el patró dels farmacèutics. La humitat es nota tant o més que la presència de Déu.

L'úter salat i l'exili. Tornem al punt de partida i pugem per una escala al primer pis. Més amunt hi ha les golfes, originàriament per a guardar els formatges i les sobrassades. Hi ha un retrat del torero Luis Miguel Dominguín, i a la primera sala descobrim una pell de zebra sota els peus. A les parets hi ha les pintures de dos dels vaixells que va tenir Rubió. Rubió tenia tanta passió pel mar que de jove va circundar Menorca a rem i ha mort potser com el patró de iot més antic del país.

El primer vaixell es deia *Mercedes*, com la seua primera dona, Mercè Boada. El segon, *Toni*, en honor a un oncle navegant, Antoni Tudurí, cèlebre pilot de la Transmediterrànea. I el tercer, l'últim, *Addaia*, que aquests dies és varat al port de Maó, davant el Club Nàutic, en venda. L'any 93 Rubió encara va fer el trajecte Menorca-Sardenya-Sicília, remuntant la costa italiana, el mar Lligur, Montecarlo, Costa Blava fins a Port-vendres, on se li va unir la filla en direcció cap a Menorca, baixant per la costa catalana fins a Palamós.

El *Mercedes* el va adquirir el 1930 i se'n va anar a Grècia a comprovar les seues prestacions. Era de dos pals, vela i motor, i el va donar al govern republicà, com a garant de l'eixida de la família. El 18 de juliol els va sorprendre de vacances a Montgofre. Rubió, impressionat per la destrucció d'esglésies i els assassinats de capellans i oficials de marina, decideix abandonar el país i resguardar la vida dels seus, entre els quals hi havia un exmilitar: el seu pare. Els escenaris de l'expatriació són París, Niça, on va morir Marià Rubió i Bellver el març del 38, i Roma. Mentre la família estava a França, Ferran Rubió va viatjar a Burgos, a la zona nacional. I com que el cognom Rubió i Tudurí tenia significació republicana (el seu germà Marià era diputat d'ERC a Madrid) va ser detingut i empresonat

La vaixel·la de Maria Tudurí, guardada amb ri-gors de tresor.

La sala de les Caragoles. Un altre tresor.

durant un any i sis dies. El director de la penitenciària, en ser alliberat en acabar la guerra, es va justificar:

—*Don Fernando, si usted hubiese nacido en Cuenca, esto no habría sucedido.*

A pesar d'haver-se aclarit el malentès, Rubió va decidir exiliar-se amb la seua família a Amèrica, on havia estès la indústria farmacèutica a finals dels anys 20. Rubió havia acabat el batxillerat amb matrícula d'honor el mateix dia que va finalitzar la primera guerra mundial, i ningú no li va fer cas, perquè la fi de la guerra era més important que les qualificacions. Després havia estudiat les carreres de farmàcia i química per influència del doctor Andreu, i en llicenciar-se, a principis dels 20, va ampliar estudis a París, a l'Institut Pasteur. Després va fer pràctiques i anàlisis a la Casa Reial, on l'hemofilia estimulava els analistes a extrems de màster. El seu pare, durant un temps, havia estat mestre particular d'Alfons XIII i aquesta circumstància li va facilitar la incorporació a la Casa Reial com a especialista en hematologia.

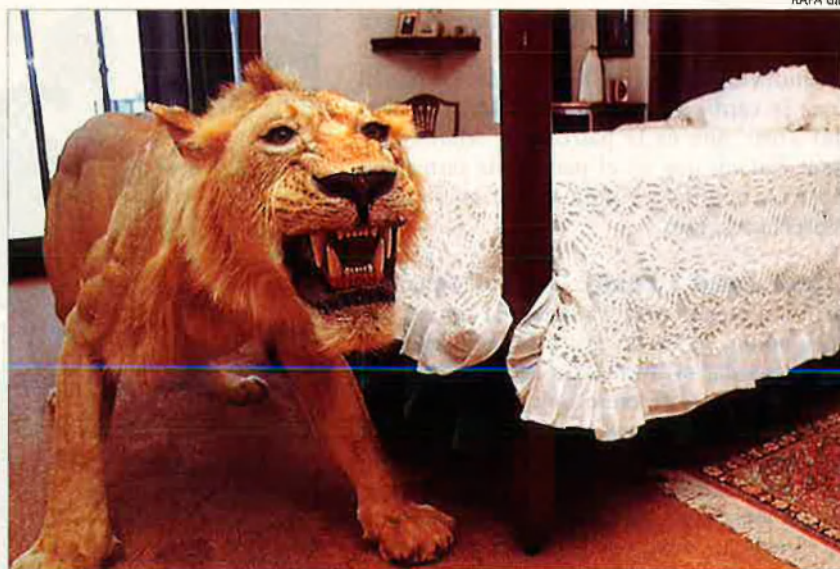
Cansat d'anàlitzar plasma blau, el 1924 va muntar la indústria farmacèutica Laboratoris Andrómaco i va obtenir un èxit extraordinari a través del producte Glefina, un reconstituent de gran acceptació. "El meu pare va anar en cotxe per tota Espanya visitant els metges i explicant-los les virtuts del producte" —apunta Mercè Rubió—. "D'un dia per l'endemà es va començar a vendre a milers. Era molt bona, la Glefina. L'èxit, segons el meu pare, és que tenia tan bon gust. Fins aquell moment es prenia oli de fetge de bacallà, que era dolentíssim, i al meu pare se li va ocórrer fer un xarop amb sucre cremat. Ara: suposo que l'èxit va ser per la seva bona organització i pel seu bon tracte amb els metges".

A finals dels 20 Rubió estableix els laboratoris a Mèxic, Cuba, Colòmbia, Brasil i Ar-

gentina, i en un d'aquests viatges va conèixer el cardenal Eugenio Pacelli, amb qui passejava per la coberta del transatlàntic tots els dies de la travessia i amb qui va establir una relació important. Uns anys després Pacelli es va convertir en el Papa Pius XII i els laboratoris Andrómaco en un imperi multinacional també gràcies a la Glefina.

Aquesta estructura exterior li va facilitar les coses. Va comprar una casa a Long Island i va enviar els tres fills a Nova York, i ell es va instal·lar a Mèxic DF per a atendre els negocis. El primer estiu americà, el del 1940, quan els fills viatgen a Mèxic per les vacances, Rubió comprova que no saben parlar en castellà. Parlen anglès, francès i català, però són incapços de fer-se entendre amb els mexicans. En els anys posteriors, subsanada la deficiència, la família fa alguna tornada esporàdica a Barcelona durant algun estiu, i en un d'aquests viatges, el 1949, Mercè Rubió va trobar un marit català. Els altres dos germans, per contra, es queden i viuen a EEUU i Mèxic, on fan prosperar els negocis que va exportar el seu pare.

Retorn a Montgofre. Rubió també va tornar a principis dels 50 a Barcelona, però lluny d'establir-se, posa en pràctica un mètode de vida itinerant, prenent com a base d'operacions Montgofre i en funció de la veda de la cacera. Els anys Rubió es disseccionaven així: entre maig i agost navegava pel Mediterrani; a l'octubre volava a Amèrica, i després de la cacera de la perdiu, entre gener i febrer, efectuava un viatge a l'Índia, a la Xina, Nepal o qualsevol país que li fóra desconegut. L'entretemps el dedicava a bastir la casa per dins, amb els objectes provinents d'aquests viatges, que ara moblen les sales com aquesta dels quadres dels vaixells.

L'estança del doctor Rubió amb la ferocitat dissecada del lleó.

Els últims anys, Rubió s'havia convertit en un modest apotecari de poble de vocació, que havia travessat l'Atlàntic en més de 200 ocasions i havia fet la volta al món un mínim de 16 voltes. Possibilitava els impossibles i erigia estàtues de menorquins il·lustres arreu del món. Com per exemple la del capellà Camps als Estats Units d'Amèrica. Al segle XVIII, uns anglesos anaven recollint gent pel Mediterrani per a anar a Floïda i formar part d'una colònia de treball, i com s'hi van apuntar tots els veïns de la localitat menorquina, el capellà va decidir sumar-s'hi. Rubió buscava menorquins atomitzats d'una certa celebritat per rescatar-los de l'oblit en els seus llocs de diàspora i potenciava les expressions culturals de l'illa.

—Mercè, al seu pare només li preocupava Menorca? Mallorca no?

—Ah, no. Mallorca, no.

La biblioteca: essència de sagristia.

Viatge a si mateix. Pel passadís hi ha un cocodril de Gàmbia o Níger dissecat amb una mà de pintura que li confereix un aspecte plastificat, inofensiu, i que desvirtua la seua denominació d'origen. Una foto de Rubió amb Macià. Macià l'havia volgut fer conseller de Sanitat, però Rubió va preferir els seus negocis i va declinar, a pesar de l'admiració que li mereixia l'Avi. Anem encaminats a s'Alcova, segons indica Lisa. Només ens hi separa una avantsala amb determinació de despatx.

Hi ha unes pells d'impala reduïdes a estora i unes fotos d'uns reis de tribu africana. I un llenç amb les quatre generacions de Rubió: Maria Tudurí, Ferran Rubió i Tudurí, Mercè Rubió i el seu fill major. Sobre el sofà hi ha uns coixins de pell de zebra, i en la paret frontal, les condecoracions que va merèixer en vida el doctor Rubió. La Creu de Sant Jordi. La d'Isabel la Catòlica. A través del pont, passem a la torre. L'estança és fosca i en les portes del

balcó s'apareixen quatre cors confeccionats amb un rosari de forats per l'interior dels quals penetra la llum. El conjunt degué significar un estímul optimista matinal, i potser aportaria unes dosis de romanticisme nocturn amb les incisions de la llum de la lluna. Quan s'obren les portes apareix un lleó als peus del llit de caoba, de quatre pals i pal-li, tapat amb cobertor molt escrupolós, i flanquejat per dues tauletes de nit amb diversos atributs religiosos i un pingüí de ceràmica (Rubió tenia alguna cosa amb els pingüins: la cortina del bany també és plena de pingüins). La disciplina de les formes no admet discussió. El lleó és un mascle jove, que no ha perdut la ferocitat a pesar de la mala situació que travessa. Hi ha unes quantes pells d'antflop pel sòl.

El dormitori ara l'ocupa la viuda, Jacqueline Janet, que aquests dies és a França, convalescent d'una operació. L'armari encara és ple de roba de Ferran Rubió. Té les camises plegades i apilades. "Al senyor no li agradaven les perxes —aclareix la madona—. Ho volia així. I li agradaven molt els colors". Té fotos dels fills. I una foto de la quarta filla, del matrimoni amb Jacqueline Janet, Ariell. Des del balcó es divisa la llengua salada d'Addaia. I unes plaques solars que no han arribat mai a funcionar.

—És ací on va morir el senyor?

—Sí, no hi havia d'homo, pobret —recorda la madona—. Es va quedar pell i os.

Li van diagnosticar un càncer d'esòfag el novembre del 93 i en va morir el 26 de maig del 1994. No va comunicar als fills que patia càncer, però sí que havia posat al corrent algunes persones del seu entorn, disposant tots els tràmits per al moment del desenllaç. Sempre havia rumiat les activitats a anys vista, però a partir del març va deixar de parlar de projectes.

—Quinze dies abans de morir, algú li va dir:

A l'esquerra, la capella amb els frescos de Pere Pruna. A la dreta, el iot Addaia, varat al port de Maó.

Passadís amb un cocodril amb una mà de pintura.

a l'agost hem de fer això i això. I ell va dir: l'agost? —certifica Mercè Rubió.

El càncer li va traure tota la musculatura. Es va quedar sense força als braços i les cames. Per febrer l'havien de pujar i baixar amb una cadira entre dos homes. I a partir del març ja no es va moure del llit. Al final, de la residència de Maó van enviar una grua per a moure'l i facilitar-li les necessitats de la fisiologia. Cada diumenge rebia la visita d'un capellà a Montgofre que li proposava l'extremaunció, i ell ho postergava, fins que un diumenge va accedir. Aquest mateix cap de setmana va rebre la visita d'una néta. Era Sant Jordi i li portava una rosa. Ferran Rubió es va excitar amb la càrrega de sentiments que li suggeria la flor i va començar a exclamar:

—Que em portin el cotxe, que he d'anar al Palau de la Generalitat!

Va ser un dels seus últims símptomes de vitalitat. Va morir a les 5 de la matinada del 26 de maig, i va ser enterrat al cementeri de Maó. Ara Montgofre es convertirà en una casa-museu, visitable, respectant la intimitat de la viuda i família, que hi podrà passar temporades o dies. És el bé principal de la Fundació Rubió i Tudurí-Andrómaco, que té la voluntat de convertir-la en un punt de referència de l'estudi. Aquest ha estat sempre un lloc hospitalari amb les espècies, i amb la cultura. **Miquel Alberola**